

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра кримінального права

Лабораторія «Інновації у сфері кримінальної юстиції»

Одеський осередок ВГО «Асоціація кримінального права України»

КОНСЕРВАТИВНО-ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

МАТЕРІАЛИ

Одеської науково-практичної конференції

24 листопада 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2024

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)
К65

Відповідальний за випуск **Ю. Ю. Коломієць.**
Матеріали видано в авторській редакції.

Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права : матеріали Одеської наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лист. 2023 р.) / відп. ред. проф. Ю. Ю. Коломієць. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. – 252 с.

ISBN 978-617-8263-98-0

У збірнику матеріалів Одеської науково-практичної конференції «Консервативно-ліберальні ідеї Одеської школи кримінального права» відображено консервативні і ліберальні ідеї професорсько-викладацького складу кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія», аспірантів, студентів, школярів, які цікавляться проблемами сучасного кримінального права України, а також практиків, готових до співробітництва з науковцями.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, практиків, небайдужих до кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням.

УДК 343.2/.7:340.123(477.74)(062.552)

ISBN 978-617-8263-98-0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2024

Кулик Анастасія Валеріївна

Основи кримінальної політики протидії кримінальним
правопорушенням проти власності 140

Цибохін Олег Миколайович

Розвиток кримінальних заборон у сфері оподаткування
за КК України 2001 року. 146

Таратинов Юрій Миколайович

Девіантна поведінка в економіці 152

Альбещенко Олексій Станіславович

Застосування приватних військових компаній у сучасних
геополітичних процесах 158

Тарасенко Марія Леонідівна

Поняття вбивства у вітчизняній кримінально-правовій
доктрині: визначення, ознаки, тенденції розвитку. 162

Борисенко Дмитро Юрійович

Особливості реалізації принципу індивідуалізації
кримінальної відповідальності 167

Задорожна Єлизавета Володимирівна

Теорії причинного зв'язку в науці кримінального права 170

Єйникова Валерія Вікторівна

Амністія та помилування як аспекти реалізації
принципу гуманізму. 174

Ленюк Вікторія Артемівна

Відмежування групового порушення громадського порядку
від суміжних складів правопорушень. 178

Соколов Євген Максимович

Окремі аспекти кримінально-правової охорони цивільного
населення в умова збройного конфлікту. 182

Загнітко Анна Валентинівна

Вчинення колабораційної діяльності в період
воєнного стану. 186

РОЗДІЛ 3
ЛІБЕРАЛЬНІ ІДЕЇ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Туляков В'ячеслав Олексійович

«Гумор» у публічному праві проти права гумору. 190

Дибихін Олег Миколайович
аспірант кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Наукова біографія

У 2004 році вступив до Одеського юридичного інституту Харківського Національного університету внутрішніх справ та закінчив його, здобувши повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство». У 2014 році вступив до Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, який в 2017 році закінчив та здобув кваліфікацію: ступінь вищої освіти магістр, спеціальність «Державне управління», професійна кваліфікація «Магістр державного управління». У вересні 2020 року вступив до аспірантури НУ «Одеська юридична академія».

Наукові інтереси: кримінально-правова охорона системи оподаткування в Україні.

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНИХ ЗАБОРОН У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ ЗА КК УКРАЇНИ 2001 РОКУ

Сучасна система відповідальності за податкові кримінальні правопорушення має тривалу історію формування, завдяки якій кримінальна відповідальність за вказані діяння відповідає всім основним ознакам юридичної відповідальності, але при цьому має низку специфічних особливостей. Однак, дане законодавство характеризується відносною нестійкістю, динамічністю та постійними змінами, що додатково ускладнює ефективність застосування заходів кримінально-правового впливу на негативне явище податкових правопорушень.

КК України 2001 року передбачав кримінальну відповідальність за наступні податкові кримінальні правопорушення:

- ст. 211 «Видання нормативно-правових або розпорядчих актів, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч встановленому законом порядку»;
- ст. 212 «Ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів»;
- ст. 216 «Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок»;
- ст. 222 «Шахрайство з фінансовими ресурсами» [1].

Деякі вчені до кримінальних податкових правопорушень відносили, окрім вищевказаних, також наступні склади діянь згідно КК України в редакції від 05.04.2001 року: ст. 192 «Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою»; ст. 205 «Фіктивне підприємництво»; ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем»; ст. 365 «Перевищення влади або службових повноважень»; ст. 367 «Службова недбалість» та стверджували, що «аналіз правових норм, які складають теоретичну основу «податкових кримінальних правопорушень» доводить, що однією з найбільших проблем кримінального права залишається кваліфікація суміжних складів діянь» [2, с. 21].

Надалі Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» КК України було доповнено статтею 212-1 «Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [3].

Після прийняття та введення в дію КПК України [4] відбулися зміни й до ПК України [5] в частині реалізації кримінально-правової кваліфікації за ст. 212 КК України. Так, було постановлено, що відповідно до п. 56.22 ст. 56 ПК України, згідно з яким у разі оскарження рішення контролюючого органу в порядку адміністративного оскарження до контролюючих органів вищого рівня та/або до суду, повідомлення особі про підозру у вчиненні діяння передбаченого ст. 212 КК України не може ґрунтуватися на такому рішенні контролюючого органу до закінчення процедури адміністративного оскарження або до остаточного вирішення справи судом.

Також, значимі зміни до застосування ст. 212 КК України відбулися із прийняттям 15 листопада 2011 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської

діяльності» [6]. Так, з прийняттям даного акту, за ухилення від сплати податків як основні покарання могли бути призначені лише штраф та позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

В подальшому Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності» було доповнено КК України статтею 222 «Шахрайство з фінансовими ресурсами» – надання завідомо неправдивої інформації органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування, банкам або іншим кредиторам з метою одержання субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак кримінального правопорушення проти власності [7].

Наступним у процесі становлення та розвитку кримінально-правової охорони системи оподаткування став Закон України від 18 вересня 2019 року «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес» [8]. Аналіз зазначеного нормативно-правового акту приводить до наступних висновків.

По-перше, даний актом було скасовано ст. 205 КК України «Фіктивне підприємництво», посилаючись на те, що дана норма є «мертвою».

По-друге, збільшені розміри шкоди у вигляді несплачених податків, в результаті спричинення яких настає кримінальна відповідальність за ухилення від сплати податків та визначається ступінь тяжкості цього кримінального правопорушення (відповідно до примітки до статті): визначаються суми несплачених податків у певних розмірах: у значному (ч. 1 – 3000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян), великому (ч. 2 – 5000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян) чи особливо великому (ч. 3 – 7000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян).

По-третє, для кримінальної відповідальності неоподаткований мінімум доходів громадян встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної відповідною нормою Податкового кодексу України (пп. 169.1.1), яка дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (в розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, для будь-якого платника податку [5]. З цього можемо зробити висновок про часткову декриміналізацію ухилення від сплати податків як кримінального правопорушення в частині збільшення суми несплачених податків. На підставі ст. 58 Конституції України, закони та інші

нормативно-правові акти, які пом'якшують або скасовують відповідальність особи, мають зворотну силу в часі. Даний припис також знаходить своє відображення в КК України (ст. 5). А відтак, всі кримінальні провадження, відкриті стосовно службових осіб суб'єктів господарювання за ухилення від сплати податків у зв'язку зі спричиненням шкоди бюджету (ненадходження коштів до бюджету) на суму менше, аніж встановлено на підставі аналізованого Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес» мають бути закриті незалежно від того, на якій стадії досудового розслідування або судового розгляду вони перебувають.

З урахуванням численних зауважень, було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України та пов'язаного з цим удосконалення роботи деяких державних правоохоронних органів», яким було передбачено зміни в санкції ст. 212 КК України, у якому відмовилися від пропозиції щодо впровадження статті 222-2 КК України та само змінено редакцію примітки до ст. 212 КК України та примітки до ст. 212-1 КК України, шляхом уточнення умов звільнення від кримінальної відповідальності за діяння, передбачені простим, кваліфікованим та особливо кваліфікованим складами цієї норми – встановлено, що «особа, яка вчинила діяння, передбачені частинами першою, другою цієї статті, або діяння, передбачені частиною третьою (якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо до притягнення її до кримінальної відповідальності сплачено податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодовано шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня)» [9]. Аналогічний підхід використано в примітці до ст. 212-1 КК України.

Варто згадати проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів», внесений 23 квітня 2021 року за реєстраційним номером № 5420 [10]. Даний законопроєкт передбачає встановлення кримінальної відповідальності за контрабанду товарів та підакцизних товарів, а також за недостовірне декларування товарів, що призвело або могло

призвести до неправомірного зменшення чи звільнення від сплати митних платежів шляхом доповнення КК України новими статтями 201-2 «Контрабанда товарів», 201-3 «Контрабанда підакцизних товарів» та 201-4 «Недостовірне декларування товарів».

Однак, вважається більш раціональним та доцільнішим внесення пропонованих змін до чинної ст. 201 КК України «Контрабанда» за рахунок встановлення нових чи доповнення діючих частин даної статті, а не конструювання окремих кримінально-правових норм, як це запропоновано у проекті, оскільки у даному випадку йде мова про різновид товару, який переміщається через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. Тобто потреби у виокремленні спеціальної норми для кожного виду товару не є доцільним. А щодо декларування товарів, то слід брати до уваги ту обставину, що ст. 472 Митного кодексу України передбачена адміністративна відповідальність за «недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, тобто незаявлення за встановленою формою точних та достовірних відомостей (наявність, найменування або назва, кількість тощо) про товари, транспортні засоби комерційного призначення, які підлягають обов'язковому декларуванню у разі переміщення через митний кордон України», яке тягне за собою накладення штрафу в розмірі 100 відсотків вартості цих товарів, транспортних засобів з конфіскацією зазначених товарів, транспортних засобів [11].

Отже, правова неврегульованість багатьох проблем у сфері оподаткування, складність і неоднозначність законодавчої бази сприяють зростанню поширення податкових кримінальних правопорушень у суспільстві, зменшення податкових надходжень та рівня добросовісності платників податків, податкової злочинності, зниженню рівня зібрання податків, появи та розвитку протиправних практик ухилення від сплати податків та інших обов'язкових платежів. А динаміка і непослідовність прийняття законодавчих рішень не завжди підкріплено практикою.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Молодик В. В. Кримінологічні та кримінально-правові аспекти відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 1999. 31 с.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2006. № 1. Ст. 18.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
5. Податковий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 25. Ст. 263.
7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2008. № 24. Ст. 236.
8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес : Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 40. Ст. 219.
9. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України та пов'язаного з цим удосконалення роботи деяких державних правоохоронних органів : Закон України 17 листопада 2021 року № 1888-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1888-20#top>
10. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів, від 23 квітня 2021 року за реєстраційним номером № 5420. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71756
11. Митний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.

Ключові слова: кримінально-правова охорона, система оподаткування, кримінальна відповідальність, кримінальні правопорушення проти сфери оподаткування в Україні.

Key words: criminal law protection, taxation system, criminal liability, criminal offenses against the sphere of taxation in Ukraine.

Науковий керівник:

Колодін Денис Олексійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, декан факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія».